

GÁL ZOLTÁN

Recenzió a Kaposi József 70. születésnapjára megjelent tanulmánykötetről

Határátlépések – A neveléstudomány, a történelemdidaktika és a drámapedagógia területén

A kötet nemcsak egy kiemelkedő pedagógus életműve előtt tiszteleg, hanem egyúttal betekintést nyújt a magyar történelemdidaktika és pedagógiai gondolkodás elmúlt évtizedeinek alakulásába is. A kötet ilyen értelemben didaktikatörténeti dokumentumként is olvasható, amely jól érzékelteti azokat a szakmai vitákat, paradigmaváltásokat és intézményi kereteket, amelyek között Kaposi József munkássága kibontakozott.

A címben szereplő „határátlépések” fogalom a szerkesztői koncepció szerint elsősorban a tudományterületek, intézményi szerepek és pedagógiai gyakorlatok közötti átjárhatóságra utal. Didaktikatörténeti nézőpontból azonban ennél is tágabb jelentéssel bír: rámutat arra a folyamatra, amelynek során a magyar történelemdidaktika a 20. század utolsó harmadától fokozatosan eltávolodott a kizárólagos tartalomközpontú és kronologikus szemlélettől, majd egyre nagyobb hangsúlyt fektetett a tanulói tevékenységre, a forrásértelmezésre, valamint a kritikai gondolkodás fejlesztésére.

Ebben az átalakulási folyamatban Kaposi József sajátos közvetítő szerepet töltött be. Pályája több ponton kapcsolódott a rendszerváltás előtti pedagógiai reformtörekvésekhez, ugyanakkor meghatározó alakja volt annak a szakmai nemzedéknek is, amely a kilencvenes évektől kezdve aktívan részt vett a történelemtanítás tartalmi és módszertani megújításában. A kötet több tanulmánya – különösen a köszöntők és visszaemlékezések – is érzékletesen mutatja be azt a szakmai közeget, amelyben a Nemzeti alaptanterv körüli viták, az érettségi reform és a tankönyvfejlesztés kérdései zajlottak.

A kötet első tematikus egysége nemcsak személyes emlékezések gyűjteménye, hanem a közelmúlt magyar pedagógiai intézménytörténetének fontos forrásaként is értelmezhető. Az F. Dárdai Ágnes által készített életútinterjú különösen értékes ebből a

szempontból, hiszen Kaposi József saját narrációján keresztül világít rá arra, miként formálódott a multiperspektivikus és kontroverzív történelemszemlélet a mindennapi tanítási gyakorlatban és az oktatáspolitikai döntések szintjén egyaránt. Az interjú jól érzékelteti azt is, hogy a történelemdidaktika nem pusztán elméleti diszciplína, hanem erősen intézményfüggő, szakmapolitikailag terhelt terület.

A neveléstudományi és drámapedagógiai tanulmányokat tartalmazó második egység didaktikatörténeti szempontból azért különösen figyelemre méltó, mert rámutat a történelemtanítás módszertani megújulásának egyik kevésbé kanonizált irányára. A dramatikus módszerek alkalmazása a történelemórán hosszú ideig marginális területnek számított a hazai szakmai diskurzusban; a kötet írásai azonban világossá teszik, hogy ezek a megközelítések szervesen illeszkednek a kompetenciafejlesztő, tevékenységközpontú didaktikai paradigmába. Kaposi József munkássága e tekintetben valódi „határátlépést” jelentett a hagyományos tantárgyfelfogás és az élménypedagógiai megközelítések között.

A harmadik tematikus blokk a történelemtanítás, a tantervi szabályozás és a tankönyvfejlesztés kérdéseit tárgyalja, és ezzel a kötet didaktikatörténeti súlypontját is adja. Az itt szereplő tanulmányok több évtizedes szakmai viták lenyomatai: a tartalmi szabályozás és a módszertani szabadság viszonya, az érettségi vizsga szerepe, valamint a tankönyvi narratívák problémái mind olyan kérdések, amelyek a magyar törtélemdidaktika fejlődésének meghatározó csomópontjai. A tanulmányok implicit módon Kaposi József azon törekvéseit is megvilágítják, amelyek a szakmai konszenzus keresését és a gyakorlati megvalósíthatóságot helyezték előtérbe.

A kötetet záró negyedik egység, amely a forrásközpontú történelemtanítás kérdéseire fókuszál, már egyértelműen a 21. századi törtélemdidaktika irányába mutat. A képi, digitális és szöveges források didaktikai elemzése, valamint a tanulói gondolkodás vizsgálata jól illeszkedik azokhoz a nemzetközi tendenciákhoz, amelyek a történelmi gondolkodás fejlesztését és a tanulók értelmező tevékenységét állítják középpontba. E tanulmányok egyben azt is jelzik, hogy Kaposi József hatása a fiatalabb kutatói és tanári nemzedékek munkáiban is megjelenik.

Összegzésként megállapítható, hogy a *Határátlépések* című kötet nemcsak egy ünnepi tanulmánygyűjtemény, hanem a magyar törtélemdidaktika közelmúltjának fontos lenyomata is. A tanulmányok sokszínűsége ellenére a kötet koherens egésznek alkot, és világosan kirajzolja Kaposi József szerepét a hazai történelemtanítás megújulásában. A recenzió tárgyát képező munka ezért nemcsak tisztelgés, hanem egyúttal didaktikatörténeti forrás és reflexiós keret is.